

METSÄN ERI KÄYTTÖMUOTOJEN YHTEENSOVITTAMISEN TUTKIMUSOHJELMA 1995-1999

Tutkimme metsän eri käyttömuotoja, erityisesti niiden yhteensovittamisen ongelmia

Suomen metsät ovat monikäytössä. Metsien käytöltä toivotaan yhtä aikaa niin taloudellista, ekologista kuin sosiaalistakin kestävyyttä. Paitsi talousmetsillä myös esimerkiksi suojelualueilla on yleensä useita käyttömuotoja ja tavoitteita. Monitavoitteisuus on tyypillinen piirre metsille ja metsätaloudelle omistajaryhmästä ja sijainnista riippumatta.

Metsien käyttöön kohdistuu usein ristiriitaisia odotuksia ja tarpeita. Ongelmana ei ole ainoastaan puuntuotannon ja muiden käyttömuotojen välinen ristiriita, vaan myös muiden käyttömuotojen kuin puuntuotannon väliset suhteet. Esimerkkeinä voidaan mainita eri tavoin maastossa liikkuvien virkistäytyjien väliset konfliktit sekä luontomatkailijoiden ja paikallisen väestön luonnonvarojen käyttöä koskevien näkemysten erilaisuus.

Tutkimusohjelman keskeisin tutkimusongelma on metsän eri käyttömuotojen yhteensovittaminen. Selvimmin tällaista integroivaa otetta edustavat monitavoitteisen metsäsuunnittelun ja metsätalouden sosiaalisen kestävyuden tutkimukset.

Eri käyttömuotojen yhteensovittaminen edellyttää tarkasteltavien käyttömuotojen sekä niiden välisten suhteiden perinpohjaista tuntemista. Markkinahyödykkeiden (puu ym.) ja markkinattomien palveluiden (virkistys, maisema-arvot) yhteismitattomuus on eräs käyttömuotojen yhteensovittamisen keskeisistä vaikeuksista. Virkistyspalveluiden arvottamistutkimus pyrkii ratkaisemaan tätä yhteismitallistamisiongelmaa tuottamalla näille markkinattomille hyödyille rahamitoja.

Tutkimusalan nuoruuden vuoksi perustiedot eri käyttömuotojen laajuudesta ja arvosta ovat vielä puutteelliset. Esimerkiksi virkistyskäytön intensiteetistä ei ole sen enempää koko maata koskevaa kuin alueellistaakaan täsmällistä tietoa. Sama koskee suojelu- ja erämaa-alueiden sekä paikallista että matkailukäyttöä. Siksi ohjelmassa tuotetaan myös perustietoa metsien eri käyttöjen laajuudesta ja laadusta, sekä palvelujen tarjonnan että niiden kysynnän näkökulmasta. Tutkimusmenetelmien kehittälyllä on tärkeä asema.

Tutkimusohjelmassa kehitetään yhteistyötä kotimaisten tutkimusyhteisöjen ja tietojen käyttäjien kanssa. Tällaisia yhteistyötahoja ovat yliopistot ja muut tutkimusyhteisöt, eri ministeriöt, Metsähallitus, metsäyhtiöt, yksityismetsätalous sekä matkailu- ja ulkoiluorganisaatiot. Kansainväliset yhteydet ovat laajat.

Tutkimusohjelmaa johtaa koordinaattori apunaan johtoryhmä, joka koostuu ohjelman hankkeiden vastuutkijoista. Ohjelmassa on viisi hanketta:

- * Metsätalouden sosiaalinen kestävyys
- * Metsämaisema ja virkistyskäyttö
- * Virkistyspalveluiden arvottaminen
- * Erämaiden käyttö ja hoito
- * Monitavoitteisen metsäsuunnittelun menetelmät, mallit ja tavoitteet

Monitavoitteisen metsäsuunnittelun menetelmät, mallit ja tavoitteet

(vastuututkija MMT Jyrki Kangas)

Tutkimuksen tavoitteena on kehittää menetelmiä ja malleja monitavoitteiseen metsäsuunnitteluun. Tavoite on, että tulokset ovat paitsi teoreettisesti kestäväällä pohjalla myös hyödynnettävissä käytännön metsäsuunnittelun tehtävissä.

Metsäsuunnittelun menetelmiä kehitettäessä on tärkeää kyetä ennakoimaan tulevaisuuden suunnittelutarpeet: mitä suunnittelulta odotetaan viiden vuoden päästä? Pohjautuen hanketta suunniteltaessa tehtyihin tulevaisuusarvioihin hanke tuottaa menetelmiä erityisesti:

- * paikkaan sidotun tiedon hyödyntämiseksi metsien monikäytön suunnittelussa,
- * erityyppisten käyttömuotojen, ominaisuuksien ja arvojen yhteismitalliseen tarkasteluun metsäsuunnittelun laskelmissa,
- * asiakaslähtöiseen yksityismetsien metsäsuunnitteluun, missä lähtökohtana ovat metsänomistajan omat tavoitteet,
- * kansalaisten ja kansalaisryhmien näkemysten huomioon ottamiseen sekä konfliktinhallintaan osallistavassa metsäsuunnittelussa ja
- * ekologisen informaation ja asiantuntemuksen sisällyttämiseen suunnitteluun.

Hankkeessa myös selvitetään metsätalouden yleisen toimintaympäristön merkitystä metsäsuunnittelulle ja tarkastellaan eri kansalaisryhmien näkemyksiä metsien hoidolle ja käytölle asetettavista tavoitteista. Tällaiset analyysit ovat tarpeen metsäsuunnittelun, erityisesti suunnittelumenetelmien kehitystyön suuntaamisessa.

Metsämaisema ja virkistyskäyttö

(vastuututkija MMM Tuija Sievänen)

Maiseman, virkistys- ja kulttuuriarvojen merkitys on korostunut Suomen metsissä yhteiskunnallisten muutosten, ympäristöohjelmien, metsäristiriitojen ja luontomatkailemisen myötä.

Miten suomalaiset ulkoilevat? Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -tutkimuksessa selvitetään suomalaisten luonnossa virkistäytymistä eli virkistyskäytön kysyntää. Hanke koordinoi LVVI -tutkimusta, joka toteutetaan yhteistyössä useiden ministeriöiden, tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa.

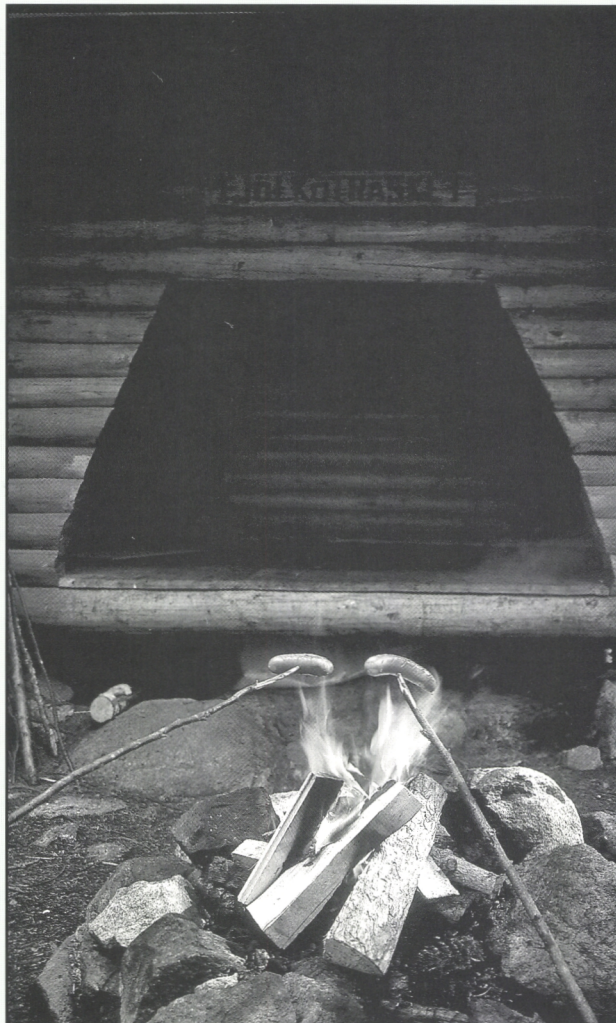
Miten kehittää metsä- ja kylämaisemista kauniita? Maiseman suunnittelun ja hoidon periaatteita sekä maisema-arvostuksia tutkitaan sekä maaseudulla että taajamien ulkoilumetsissä.

Mikä metsässä virkistää? Tutkimuksessa selvitetään mitä ihminen virkistyessään kokee ja mistä tekijöistä

metsän virkistävä vaikutus muodostuu. Tutkimus tuottaa tietoa viihtyisän ulkoilu-ympäristön keskeisistä ominaisuuksista.

Mitä metsä merkitsee suomalaiselle? Metsätalouden päätöksenteon avuksi selvitetään millaisia erilaisia arvoja metsiin liittyy ja mikä on niiden merkitys ulkoilijoille tai metsänomistajille.

Maisemaa, virkistystä ja kulttuuriarvoja koskevia tuloksia voidaan hyödyntää virkistysympäristön hoidon ja luonnon virkistyskäytön suunnittelussa, metsäsuunnittelussa sekä ulkoilu-, luonnonvara- ja metsäpolitiikan tietotarpeisiin.

Virkistyspalveluiden arvottaminen

(vastuututkija MMT Ville Ovaskainen)

Valtion retkeilyalueilla ja kansallispuistoilla on tärkeä rooli luonnon virkistyskäyttöön liittyvien palvelujen tarjoajina. Kävijämäärien lisääntyessä on entistä tärkeämpää kehittää alueita niin, että ne palvelevat eri virkistyskäyttäjryhmiä sopusoinnussa muiden käytötarkoitusten ja suojelutavoitteiden kanssa. Myös kysymys alueiden käyttäjille maksuttomien palvelujen arvosta on tullut tärkeäksi mm. yhteiskunnallisen rahoituksen niukentuessa.

Tutkimus lähestyy virkistyskäytön arvoa ja sen mitaamista ympäristötaloustieteen näkökulmasta. Hankkeessa keskitytään ensiksi Etelä-Suomessa sijaitseviin kahteen kansallispuistoon ja kahteen retkeilyalueeseen. Siinä selvitetään alueiden virkistyskäytön rakennetta, virkistyskäyttöarvoa ja aluetaloudellisia vaikutuksia.

Toiseksi valtion alueiden virkistysyhtöyksiä tutkitaan yhteistyössä LVVI -tutkimuksen kanssa koko väestön tasolla. Näin katetaan myös alueiden potentiaaliset käyttäjät ja 'ei-käyttöarvot'. Lisäksi hankkeessa tutkitaan luonnon monimuotoisuuteen liittyvien sekä maise- ma- ja virkistysarvojen suhteita. Sovelluskohteena on Nnuksion ulkoilu-alueiden metsien hoito.

Hanke tuottaa virkistyskäytöstä monipuolisia tuloksia, kuten

- * arvioita virkistyskäytön arvosta markkoina käyntikertaa kohti tai käyttäjää kohti
- * tietoja alueiden kävijärakenteesta ja -tyytyväisyydestä
- * menetelmiä ja ohjeita kävijämäärien arvioimiseksi
- * tietoa metsän käsittelyn vaikutuksista virkistysarvoon.

Rahamääräisten mittojen avulla päätöksentekijät voivat verrata virkistysalueiden hyötyjä ja kustannuksia. Tiedot kävijäkunnan rakenteesta ja toivomuksista tulevat suoraan alueiden hoidon suunnittelua.

Erämaiden käyttö ja hoito

(vastuututkija FT Pentti Sepponen)

Luontomatkailijoiden kasvava mielenkiinto kohdistuu suomalaisiin erämaisiin alueisiin. Näillä alueilla on myös monenlaista muuta käyttöä, ja eri käyttömuodot voivat olla toisiaan häiritseviä. Erämaisten alueiden paikallisen ja matkailukäytön sekä alueiden virkistyskäytön mahdollisuudet ja alueiden kestävyteen vaikuttavat tekijät tulisi tuntea nykyistä paremmin.

Hankkeessa etsitään vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin:

- * Mitä tarkoitetaan erämaalla ja mitä metsällisiä edellytyksiä on erämaavaikutelman kokemiseen?
- * Miten ympäristö kestää matkailua, mitä on kestävä matkailu?
- * Mikä on luontomatkailun kysyntä ja tarjonta, mikä on erämaiden matkailullinen merkitys?

Valokuvat: Esa Heimo

- * Miten erämaisia alueita käytetään ja miten käyttömuodot voidaan yhteensovittaa?

Tutkimusongelmaa lähestytään monista luonnon- ja yhteiskuntatieteiden näkökulmista. Hanke koordinoi kansallista erämaatutkijaverkostoa.

Metsätalouden sosiaalinen kestävyys

(vastuututkija MMM Marjatta Hytönen)

Tutkimushankkeen tavoitteena on selvittää, mitä sosiaalisesti kestävä kehitys metsätaloudessa tarkoittaa, mitkä ovat sen edellytykset käytännössä ja miten sitä voidaan mitata. Lisäksi hankkeen puitteissa laaditaan erillisselvitykset metsänomistajien asenteista ja tavoitteista, metsäalan työllisyydestä sekä metsien virkistyskäytöstä ja luontomatkoilusta sosiaalisen kestävyiden näkökulmasta.

Keskeisiä teemoja tutkimuksessa ovat

- * kestävän kehityksen ja sosiaalisesti kestävä metsätalouden käsitteiden sisältö,
- * metsätalouden rooli kestävän kehityksen sosiaalisten tavoitteiden edistämiseksi,
- * metsien käytön ja hoidon tavoitteet eri intressiryhmien näkökulmista ja niiden yhteensovittaminen,
- * metsäpolitiikan ohjauskeinot sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseksi,
- * metsäalan sosiaalisten muutosten seuranta ja informaatiojärjestelmät,
- * kestävän kehityksen sosiaalisten tavoitteiden asettamat muutosvaatimukset metsätaloudelle.

Tutkimushanke sisältää myös pohjoismaisen tutkimusohjelman "Nordic research programme on social sustainability of forestry" (1997-1999), jonka tavoitteena on kerätä ja välittää tietoa Pohjoismaissa, Baltiassa ja Luoteis-Venäjällä tehdystä metsäalan yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta, tukea väitöskirjaan tähtääviä metsäalan yhteiskunnallisia kysymyksiä käsitteleviä tutkimushankkeita sekä edistää monitieteellistä tutkijoiden, opiskelijoiden ja käytännön ammattilaisten välistä yhteistyötä.

Metsän eri käyttömuotojen yhteensovittamisen tutkimusohjelma

Koordinaattori:

MMT Jyrki Kangas
Kannuksen tutkimusasema
PL 44, 69101 Kannus
Puh. 06-8743211, faksi 06-8743201

Vastuututkijat:

MMM Marjatta Hytönen
Metla / Helsingin tutkimuskeskus
Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki
Puh. 09-857051, faksi 09-85705717

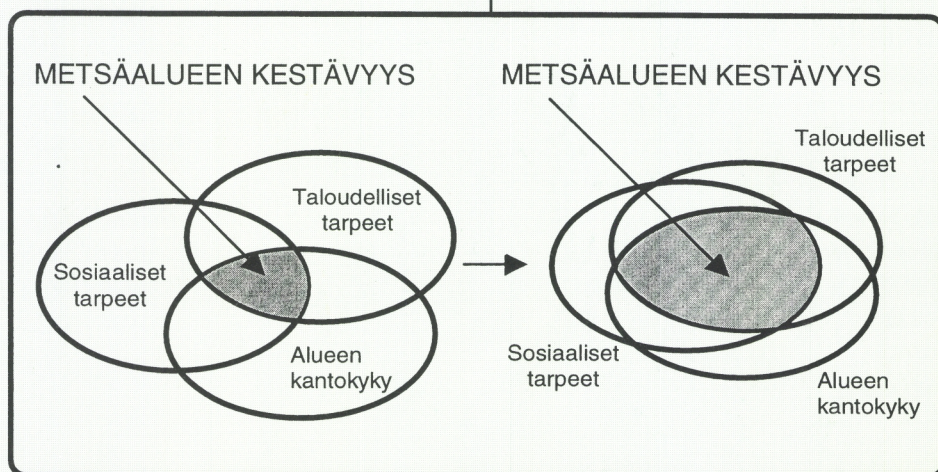
MMT Ville Ovaskainen
Metla / Helsingin tutkimuskeskus
Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki
Puh. 09-857051, faksi 09-85705717

FT Pentti Sepponen
Metla / Rovaniemen tutkimusasema
PL 16, 96301 Rovaniemi
Puh. 016-336411, faksi 016-3364640

MMM Tuija Sievänen
Metla / Helsingin tutkimuskeskus
Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki
Puh. 09-857051, faksi 09-85705717

Sähköpostiosoitteet:
etunimi.sukunimi@metla.fi

Lisätietoa tutkimuksista saa Metlan kotisivuilta internet -osoitteesta <http://www.metla.fi/>

Metsän eri käyttömuotojen yhteensovittamisessa pyritään parantamaan sekä taloudelliset, ekologiset että sosiaaliset kestävyysvaatimukset tyydyttävän metsänkäytön edellytyksiä.